

belo nakupičen, clo nič gnjil ni, ampak se do zadnjega dobro prihranil.

Letos sim sopet vès razrezani krompir dal znesti pod streho na opečni tlak (ceglasti flašter), tam ga tanko raztrositi, in večkrat premešati, da se je posušil enako jabelčnim platičkom.

Tako osušenih platičkov smo pod brazdo vergli nekoliko na terdem svetu, nekoliko pa na mahu. Tako osušeno seme je nekoliko kasneje zelenelo od neosušenega, toda je naglo in čvrsto rastlo, zeliše do zadnjega zeleno ostalo, obilo debelega in do zadnjega zdravega krompirja doneslo, katerega od 15. dneva prejšnjega mesca v kletu še clo nič ni zgnjilo; kakor se pa v Ljubljani in v njeni okolici sliši, gnjuje letos v kletih še huje od prejšnjih let.

Kar še bolj poterdi nasvetovano skušnjo je pa, da je en prijatelj blizu Iga, dobivši od mene nekoliko osušenega krompirja, posadil ga poleg svojega neosušenega, — in glejte! pridelk iz domačega semena je že na njivi močno gnjil, v kletu pa neutegoma sčernil; pridelk iz mojega semena je bil pa lepši, bogatejši, na njivi in v kleti vedno zdrav.

Opomniti pa moram, da je treba zrezani krompir pod streho tanko raztrositi, in večkrat premešavati, sicer strohni in pride ob kal.

Radoveden sim slišati od posnemavcov mojega nasveta, kako da se jim krompir obnaša. J. Orel.

## Gospodarske skušnje.

(Kako na Rusovskem ravnajo, da grojzdje skozi dve leti presno (frišno) ohranijo). Popotniki, ki pridejo iz Rusovskega, ne morejo prehvaliti lepega presnega grojzda, ki so ga zobali na Rusovskem. Časnik „Ausland“ pravi, da ono grojzdje pride iz Astrahana in da takole ga hranijo čez leto, pa tudi 2 leti:

Grojzd odrežejo s terte, dokler še ni popolnoma zrel; pri tem se nobene jagode ne dotaknejo; vse kar je le kolčikaj oškodovanega, čisto strebijo. Potem položijo grojzde, pa tako, da en grojzd se drugemu ne dotakuje, v velike kamnitne zgorej ozke lonce; kar je med grojzdi praznega prostora, napolnijo s prosom. Pokrov, ki je tudi kamniten, mora lonec tako zapreti, da celó nič zraka va-nj ne more; to pa dosežejo, da lonec okoli pokrova na debelo zamažejo s tistim votom (klejem), s katerim votajo steklarji (glazarji) steklo; čez to prilepijo še močen popir. — Ako je to tako storjeno, se ohrani grojzdje tudi čez 2 leti popolnoma dobro in okusno.

(Vsak lonec se terdno naredi), ako se, ko je še nov, odzunaj z ilovco čez in čez namaže, potem posuši in z lanenim oljem dobro vriba. Tak lonec je potem na ognjišču tako terden kakor da bi bil z železom oklenjen.

## Starozgodovinski pomenki.

Častje indijskega Boga Skanda na rimsko-slovenskih spomenicah.

Razložil Davorin Terstenjak.

Sin boga Živa-ta, kateri se je tudi velel Rudra, in sester Gange in Ume, od katerih je prva bila žena vsih bogov, druga pa samo žena Rudra-ta, se je imenoval Skanda (Vollmer Myth. str. 995.) Rudra pomeni toliko kot „flere faciens“ (primeri rusko besedo rydati = plakati), in mi na noriških kamnih zares naj-

demo ime PLOCAMVS in PLOKAMA <sup>1)</sup> od glagola plokati, kakor še se od Pohorja do Bliberga (Bleiberg) na Koroškem dandanašnji govori. Plokami, plokama, plokamo, je staroslovenski participium praesentis passivi, in je clo primeren sanskritskemu Rudra.

Skanda je bil prejet od zvezd Kartigas šest Vil (nymph), ktere so ga umile in zredile, zatega voljo ima tudi priime Kartikeya, in je postal tako svetel, da je solnce nadsijal. Kartikeja pomeni po Paullinu rejeneč kurec (der Hühnerzögling), in Slovenec še zdaj zvezde pozna, ktere imenuje kureta, koklo, kokoši.

Zdaj si lahko razjasnimo: zakaj se imena CACV-SIVS <sup>2)</sup> (kakuš, kokoš), CVRVIS, CVRITA, COVRIA, CVRENA <sup>3)</sup> (kur, kurena) na noriških kamnih najdejo.

Razun tega priimena še je tudi imel drugo in sicer Guha, kar pomeni „ex antro ortus“. Na koroških kamnih se najde ime VOTIGOVT <sup>4)</sup> = Votligout, der hohle Schlund, antrum, luknja. V Bohinji na Gorenskem še živijo rodovine Guhar <sup>5)</sup>. Tudi priime Kumara, juvenis, se najde v indijskih bukvah in ime CVMARIVS <sup>6)</sup> na veneških kamnih. Besedi kumara primeri slovensko-horvatsko Kum, kumovati. Korenika te besede je sanskritski glagol am = amare. Zato Horvat reče sosedu „kume!“ to je: moj dragi! in Slovenec vsakemu stricu, kar po sanskritski koreniki pomeni gospod (glej: Bopp Gloss. Sansc. s. v.)

Po indiskem basnoslovju je Skanda bil odločen za vojvoda nebeskih vojsk v boju bogov proti demonom (hudim duhom) in duhom pekla. Zato njegovo ime toliko pomeni (po Paullinu) kakor „celeriter iens“. Eichhoff <sup>7)</sup> prestavlja glagol sanskritski skand z besedo hüpfen, skakati, latinski scandere. Meni se Paulinov prestavek resničnejši zdi, ker imena PRSABINA <sup>8)</sup> in polatinčeni CELERINVS CELERIANA CAELERINA <sup>9)</sup> ktera se na koroških kamnih pogosto najdejo, za ta prestavek pričajo.

Že smo omenili, da je Skanda bil vojvoda proti hudim duhom. Hude duhe pa so si stari Indianci in Slovenci predstavljali pod podobami sanov — kačjih drakov <sup>10)</sup> Schlangendrachen, Lindwurm, zato najdemo ime SAANIVS <sup>11)</sup> na štajerskih kamnih, tudi ime DRACONIA <sup>12)</sup>, kakor tudi obraze sanov, kačjih drakov na rogačkih <sup>13)</sup> in celovških rimskih kamnih. Sani se tudi najdejo obraženi v pagodah indijskih boga Živa-ta <sup>14)</sup>, ker je Živa tudi bil bog pekla, tedaj gospodar čez hude duhe. Ktera mytiška oseba je v severno-slaven-skem basnoslovju enaka indiskemu Skanda-tu? Mislim, da česki Krok in poljski Krak. Zakaj pomen imena Krok od koračiti „celeriter ire“ pomeni tisto, kar Skanda ali Brzavina. Na celovškem tergu stoječega moža, katerega po krivem za Herkula imajo, in kateri z buzdavanom umori sana (Lindwurm), imam jez za Skanda-Kroka. (Konec sledi.)

<sup>1)</sup> Ankershofen IV. 511.

<sup>2)</sup> Ravno ta V. 623.

<sup>3)</sup> Muhar 363. 362 in drug. mest.

<sup>4)</sup> Ravno ta V. 578.

<sup>5)</sup> Prezgodaj umerli naš slov. domorodec g. Juri Plemelj se je tudi po hiši zval Guhar. Na Gorenskem od Mojstrane v zgornji Radovni stoji hiša, kjer se veli „pri Guharju“, in res je cela okolica ozka in luknji podobna. Zna biti, da še na Gorenskem kdo besedo Guha = antrum pozna. Na Pohorju sem čul besedo skintira, kar pomeni iskraj; primeri latinsko „scintilla“ in gerško σκιντιρα.

<sup>6)</sup> Apian CCH.

<sup>7)</sup> Eichhoff 223.

<sup>8)</sup> Ankershofen V. 574.

<sup>9)</sup> Ravno ta 511.

<sup>10)</sup> Majer Myth. II. 175. Massias, fig. 34. S. 220.

<sup>11)</sup> Muhar 393. 416.

<sup>12)</sup> Ravno ta 416.

<sup>13)</sup> Muhar Gesch. der Steierm. Abbild. Tafel X. fig. 1.

<sup>14)</sup> Dapper Asia str. 110.

kladan, so poginili v 1 ali 2 dnéh po hudem vnetju in smrti želodca in čev.

Znamnja dobro molžne krave so: 1) veliko in mehko vime; na Holandskem posebno živinorejci na to gledajo, da tisti del vimenove kože, ki je zadej med stegnoma, je prav mehak in ima veliko luskinic na sebi, ki se kakor prah lakko odpraskati dajo; 2) velike mlečne žile; 3) da je med vsakima dvéma vertencama skor ravno na sredi herbta globína viditi, taka živina ima večidel tudi precej širok herbet in križ; 4) če so žile na presredku, to je, med ritnikom in sravnico, prav očitne; včasih so bolj na strani v gubah kože skrite, in se prikažejo še le, ako se koža nad presredkom z roko močno stisne. Po skušnjah Magne-ta so te žile naj gotovši znamnje posebno dobre molžne krave; 5) Gue-nonovo mlečno zercalo ni zanesljivo.

(Dalje sledi).

## Starozgodovinski pomenki.

Častje indiškega Boga Skanda na rimsko-slovenskih spomenicih.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Konec.)

Vsaki čitatelj pozna povest od celovškega sana; kteri je ne pozna, naj jo bere pri Wagneru v bukvah: „Topographische Beschreibung des Herzogthums Kärnthen“. Al manj znana je povest poljskega Kraka, ktero iz Kadlubekove zgodovine (Vinc. Kadlubek Hist. Polon. ep. IV.) posnamem, in ktera se tako glasi: „Na povratku iz Koroškega pokliče Krak (Cracus) vse Poljce v zbor. Poljci želeči večin spomin Kraka imeti, so osnovali krasno mesto okoli spodnje pečine, ktero so po imenu njegovem Krak Krakovio zvali. Bil je pa v berlogu neke skale zmaj strašne grozovitosti, ki so ga nek Olophagum (vse požerečega) imenovali. Vsaki teden se je moralo požrešni pošasti določeno število goved žertovati (darovati), namest kterih, ako bi jih ne bili poljo-delci žertovali, bi bilo ravno toliko človeških glav zmaju zapadlo. Tisti Krak, prvi Poljski kralj, je slul pred Kristusovim rojstvom več kot 400 let, pred Aleksandrom Velikim pa blizu 100.“

Ne veliko različna je koroška povest, samo da so povestničarji velik anachronizem storili, ker to povest so med 7. in 8. stoletje po Kristovem rojstvu postavili <sup>1)</sup>.

Ta povest ni samo neskončno važna za mythologa, temoč tudi za zgodovinoslovca. Že Nestor <sup>2)</sup>, ruski le-topisec, pravi, da so prvi Slaveni prišli iz Norika v severne kraje, — Kadlubek dá tudi iz Koroške Kraka priti in sicer 400 pred Kristusovim rojstvom. Ta opazka je znamenita, ker je brez dvombe preselovanje Slavenov iz Helvecie, Vindelicie in zapadnega Norika čez Tatranske gore (Karpate) se začeti moglo zavoljo izselovanja Celtogallov, ktero historiki med leto 388—382 pred Kristusom stavljajo <sup>3)</sup>, čez Alpe in Rajno. Tisk Celtogallov je vzročil, da so v Helvecii prebivajoči Slaveni daljena-prej rivali proti baltiskemu morju, in tako basen Skanda-Krakov (Krokov) do Vltave in Visle prinesli.

Da je pravica od celovškega sana starejša kakor iz 7., 8. ali 9. stoletja po Kr., nam poterdjujejo lastna

<sup>1)</sup> Povesti od umorjenja drakonov (lindvernov) se pri severno-slovenskih narodih pogosto najdejo, to je znamenje, da je basen o Kraku bila občinska (glej: Tkany II. stran 158.) Ze ostroumni Rakowiecki (pravda ruska I. str. 160, 166, II. str. 303) je Kraka in Lehja za basnoslovne osebe imel. Mi bomo v članku „o Norei, o Čehu, Lehu, Mehu“ itd. obširneje govorili. Tudi ruske povesti poznajo drakoubivca in njegovo ime je Kurilo, nekteri pišejo Čurilo (k = č, primeri kača in čača, ketna in četna). Ali ni Kurilo pre-stavek priimena Kartikeja?

<sup>2)</sup> Nestor, edit Simkovski 17. 18.

<sup>3)</sup> Dion Sic. XIV. 313.

imena na rimskih kamnih, ktere so iz Skandatovega častja vzete in podobe sanov na rimskih kamnih, kakor tudi ime SAANIVS in DRACONIA. Še žive vspomene na Krakovo častje imamo, in sicer predmestje Krakovo v Ljubljani <sup>1)</sup> in ime vesi Krakau v gornjem Štajeru.

Koroške zgodovinarje, posebno pa visokoučenega g. barona Ankershofen-a, kteremu se pri tej priložnosti očitno zahvalujem za prijazno sprejetje in pripomoč, ktero mi je skazoval, ko sem letos v celovškem lepo uredjenem historičkem muzeji si gradiva nabiral za domačo zgodovino, živo opomnim: naj povest od celovškega sana vsestranski uvažavajo.

## Slovensko slovstvo.

Slovensko berilo za V. gimnazialni razred.

(Konec.)

Namesto novega ti (hic) stoji v berilu po večini govornikov in pisavcov dozdanjih ta, zato ker govoré Slovenci po besedah gosp. sostavljavca ali ta ali pa te, — ti ali ta pa nikoli nikjer; totti kakor tisti se sliši, ti pa ne. Res, da bi se bolje ujemalo ti, ta, to po izgledu lepi-a-o; ali slovničar nima pravice oblik, med ljudstvom nerabljenih, samovoljno ustvarjati, zato, da bi bila ena izjema manj v slovnicu.

Kranjec, Kranjsko, ne Krajnec, Krajnsko. Izpeljava iz besede „kraj“ (zato ker dežela na kraju leži), ne velja <sup>2)</sup>. Štajerski Slovenci izgovarjajo razločno „Kranjec“ ne „Krajnec“. Gorenci, ki izgovarjajo: kon, pán, namesto konj, panj, pravijo Kránec, Kránsko; ker pa pišemo konj, panj itd., moramo pisati tudi Kranjec, Kranjsko; zakaj da mora j v besedi biti, ni dvomiti. Dolenci (kranjski) izgovarjajo: Krajnec, Krajnsko; ali oni izgovarjajo tudi: kojn, pajn, zajn; ker pa pišemo: konj, panj, zanj itd., moramo dosledno tudi pisati Kranjec, Kranjsko, ne Krajnec, Krajnsko <sup>3)</sup>. Po misli gosp. Miklosiča se je naredilo ime Kranjsko, Kranja iz imena „Carnia“ po prestavi glasov, kakor v staroslovenskem iz „Polikarpa“ — Polikrap.

Kakor večjemu delu pisavcov je tudi g. Miklosiču pisava po izpeljavi še imenitnejša od pisave po izgovarjanju. Zato piše: Kosezki, francozki, možki, težki — iz: Kosez, Francoz-a, mož-a, težek (težák). Prav za prav bi se moralo pisati: Kosez-ski, francoz-ski, (primerjaj tem oblike: francozovski, rusovski); ker je pa s iz govora popolnoma izpadel, in ker ga ni doslej nihče pisal, naj ostane pri starem. Kdor pa piše: francoski, angleški, možki itd. po glasu, mora pisati dosledno tudi namesto: skubsti, povedka — skupsti, povečka itd. Druga je, na priliko, z besedami: beraški, nemški, laški itd. namesto: beračski, nemcski, laški; tukaj so se spremenili čs, cs in hs v š; ondi je pa s izpadel, in z, š se glasita le zato, kakor s, š, ker na koncu zloga stojita: francoz-ki, anglež-ki (po glasu francos, angleš), pa tudi zato, ker pred k stojita. Pred terdimi prehaja namreč mehki glas tudi v terdega, kakor terdi pred mehkim v mehkega: s klinom, z gnojem.

Tukaj naj stoji opomba, da je v staroslovenščini

<sup>1)</sup> Ne daleč od Krakovega (poldrugo uro) še stoji hiša, ktera se veli „pri Skandru!“ Tudi kraj Škanderce opominja na Skanda. — Koliko čisto indiških imen še je na Kranskem najti: Škander, Čander (kar pomeni mesec), — Ažman kar v sanskritu pomeni pečina, skala, Felsen, Klippe). — Vega, kar pomeni berzost, velocitas — Berzavina, Celerina, Celerinus, — Čunder, Šunder, kar pomeni služevni, — Arko, kar pomeni toliko kot Jarin, Jerala. Jarsa (jarko solnce). Prosim slovenske rodoljube: naj mi takešne imena nabirajo in pošlejo, kterih korenika ni slovenska ali nemška.

<sup>2)</sup> ?

<sup>3)</sup> Ali tudi Kranja. Ukranja?

Pis.

Vred.

Vred.